

NAGY ANDREA

Az óangol költészet magyar fordításai

Az Európa legrégebbi népnyelvű irodalmának részét képező óangol költészet nagyrészt ismeretlen Magyarországon, és a versszerető közönség érdeklődésén is kívül esik. Jól példázza a fenti állítást, hogy a Lator László szerkesztésében megjelent *A világirodalom legszebb versei az ókortól a XX. századig* című gyűjtemény,¹ amely két kötetben, több mint ezer oldalon mutatja be négy évezred költészetét, egyetlen óangol verset sem tartalmaz, és a versek többségének a mai napig nincs magyar fordítása. Ez részben nyelvi okokra vezethető vissza: az angol nyelv rengeteg változáson ment át története során. Legkorábbi változata, az óangol szókincsében és nyelvtanában is jelentősen különbözik a ma beszélt nyelvtől, és még az angol anyanyelvűek számára sem érthető előzetes tanulmányok nélkül. A mai vagy akár pár évszázaddal korábbi angol nyelv ismerete tehát önmagában nem elég az óangol versek megértéséhez. A jelen tanulmány célja az eddig nyomtatásban megjelent magyar fordítások rövid áttekintése és részletes jegyzékének elkészítése.

Óangol költészet alatt azt a mintegy 30.000 verssornyi szöveget értjük, amelyet 1066 előtt írtak az angolszász királyságok területén, és amely – néhány kivételtől eltekintve – négy nagy kódexben maradt fenn. Valamennyi kódex i. sz. 1000 körül készült, a versek datálása azonban szinte lehetetlen. Ennek több oka is van: a szerzőket két kivétellel nem ismerjük, a kéziratokban címek sem szerepelnek, és valamennyi vers ugyanabban a versformában íródott. Az óangol költészet ráadásul formulaikus és a szóbeli kultúrában gyökerezik, ezért a kifejezések és a stílus hasonlósága alapján sem lehetne megállapítani a szerzőséget, és nem tudhatjuk, egy-egy vers milyen régóta létezett a szóbeli hagyományban, mielőtt lejegyezték.² Egy példa erre a *The Dream of the Rood* („Álom a keresztfáról” vagy „A keresztfa álma”) című vers, amelynek egyetlen teljes kézírata a fent említett kódexek egyikében maradt fenn, a szöveg egyes részletei azonban egy 8. századi homokkő keresztben (Ruthwell Cross) is megtalálhatóak.³

Az óangol költészetben belül nehéz műfajokat meghatározni. Témáit tekintve a korpusz túlnyomó részét vallásos költemények teszik ki: bibliai történetek verses feldolgozásai, szentek életei, devóciós költemények. Ugyanakkor a világi témájú

¹ LATOR László (szerk.): *A világirodalom legszebb versei az ókortól a XX. századig*, Budapest, Európa, 1978.

² BENSON, Larry D. (1966), „The Literary Character of Anglo-Saxon Formulaic Poetry.” *Publications of the Modern Language Association*, LXXXI, 1966/5. 334–341; FOLEY, John M.: *Oral-Formulaic Theory and Research: An Introduction and Annotated Bibliography*, Garland, 1985.

³ WILSON, David M.: *Anglo-Saxon Art: From The Seventh Century To The Norman Conquest*, Thames and Hudson (US edn. Overlook Press), 1984, 72.

versek is keresztény szerzők művei, amelyeket kolostori környezetben jegyeztek le, a vallásos világnézet és szellemiség tehát ezeket is magától értetődően áthatja – ahogy a vallásos versekben is megjelenik a hősi eszmény, a hősköltészet nyelvezete és ábrázolásmódja. A világi versek közül kétségkívül a legismertebb és legjelentősebb a *Beowulf* címen ismert hősköltemény, amely a már említett 30.000 sornyi fennmaradt szöveg körülbelül egytizedét adja.⁴ A *Beowulf* egyben nagyjából kimeríti azt, amit óangol hősköltészetnek nevezhetünk: ebbe a csoportba ezen kívül két, töredékesen fennmaradt vers, illetve két olyan költemény tartozik, amelyek 10. századi valós csatáknak a hősi költészet hagyományain alapuló leírásai.

Egy kisebb, de jól meghatározható csoportot alkotnak az ún. elégikus költemények, amelyek számos jellemvonásban megegyeznek: egyes szám első személyben szólnak, beszélőjük magányosan, számkivetve él. A versek fő témája a mulandóság és az emberi élet rövidegsége, a bennük megjelenített természeti környezet ennek megfelelően komor, sötét, és kihalt. A hangsúlyt inkább a beszélő érzelmeire helyezik, mint a cselekményre, ami nagyban megnehezíti értelmezésüket.

Szintén jól meghatározható csoport a verses rejtvényeké, amelyek mind az Exeter Book néven ismert kódexben találhatóak; a kézirat nem mellékel megoldásokat a rejtvényekhez, ezért néhányuk a mai napig vitatott, vagy megfejtetlen maradt. A fentiekén kívül verses ráolvasások és bölcsességgyűjtemények tartoznak a ránk maradt szövegek közé.

Magyar fordítások

Ha áttekintjük a létező magyar fordításokat, azt láthatjuk, hogy a *Beowulf* a legtöbbet fordított óangol költemény, ami nem meglepő, hiszen ugyanezt tapasztalhatjuk az angol nyelvterületen is. A versnek eddig egy teljes fordítása jelent meg Szegő György tollából, Halácsy Katalin előszavával,⁵ amelyet az ELTE Anglisztika Tanszéke adott ki 1994-ben. Ez az úttörő jelentőségű fordítás első ízben tette magyarul elérhetővé a költemény egészét, ám egyetemi kiadványként elsősorban a hallgatók férhettek hozzá, a szélesebb olvasóközönség előtt továbbra is jórészt ismeretlen maradt. A teljes versfordítás mellett a költemény több részlete jelent meg gyűjteményes kiadásokban, különböző fordítók tolmácsolásában.

A többi magyar fordítás elsősorban az elégiákról („A tengeri hajós”, „A rom”, „A feleség panasza”, „Wulf és Eadwacer”) és a rejtvényekről („A hattyú”, „Jég”, „Kulcs”, „Hagyma”) készült, illetve néhány további rövidebb versről, közéjük tartozik „A brunanburh-i csata” átültetése Weöres Sándortól. Feltűnő azonban a vallásos versek fordításainak hiánya, noha ezek teszik ki a fennmaradt szövegek legnagyobb

⁴ FULK, R. D. – BJORK, Robert E. – NILES, Johd D. (szerk.): *Klaeber's Beowulf*, 4th ed., Toronto, University of Toronto Press, 2008.

⁵ *Beowulf*, ford. Szegő György, Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Anglisztika Tanszék, 1994.

részét. Teljes fordítása ezek közül csak az „Álom a keresztfáról” című versnek és Caedmon himnuszának létezik, amelyek kétségkívül a legismertebbek és legnépszerűbbek világszinten is. A *Genesis* („Genezis”), *Judith* („Judit”) és *Elene* („Heléna”) című költeményekből csak igen rövid, pár soros részleteket találunk különböző antológiákban. Teljesen ismeretlenek maradnak a magyar olvasók előtt az olyan hosszú és jelentős költemények, mint Cynewulf *Juliana* című verse, a *Christ* vagy a *Guthlac*, ahogy a *The Wanderer* [A vándor] című elégia és a *The Battle of Maldon* [A maldoni csata], amelyek mind Magyarországon, mind külföldön rendszeresen szerepelnek a középkori angol irodalomról szóló egyetemi kurzusok anyagában.

A magyar fordításokat elsősorban az angol költészetet bemutató antológiákban, gyűjteményes kötetekben találhatjuk meg. Az első antológia, amely óangol költeményeket is tartalmaz, a Halász Gábor szerkesztette, 1942-es kiadású *Az angol irodalom kincsesháza*,⁶ amelyben – a kötet által tévesen Caedmonnak tulajdonított⁷ – *Genesis* („Genezis”) című, eredetileg 2936 soros költemény egy rövid részlete szerepel „Az angyalok bukása” címmel, Szász Béla fordításában. Ezt követte az 1952–1962 között kiadott *Világirodalmi antológia* második kötete, amely két elégiát közöl Végh György fordításában „A hajós”⁸ és „A feleség panasza” címmel. Ezek a fordítások a későbbi válogatásokban már nem szerepelnek.

Az első antológia, amelyet teljes egészében az angol költészetnek szenteltek, a Szabó Lőrinc által elkezdett és Vajda Miklós által szerkesztett *Angol költők antológiája*, amely 1960-ban jelent meg *A világirodalom gyöngyszemei* sorozatban, és számos óangol verset illetve versrészletet tartalmaz Weöres Sándor és Károlyi Amy fordításában. Weöres lefordította Caedmon himnuszát és a *Seafarer* című elégiát „A tengeri hajós” címmel, Baeda halotti énekét, a *Beowulf* és az *Elene* egy-egy részletét, Károlyi Amy pedig „A sír” című kései óangol verset és „A hattyú” című rejtvényt. A kötethez jegyzeteket író András T. László szerint „[a] rendkívül gazdag óangol költészet többi bemutatott darabjával együtt a *Beowulf* is itt szólal meg először méltó, szöveghű magyar tolmácsolásban, az eredeti ősgermán versforma lehetőség szerint pontos érzékeltetésével.”⁹

Az időrendben következő antológiát Erdélyben adták ki 1978-ban Gaal György szerkesztésében, a *Tanulók könyvtára* sorozat egyik darabjaként.¹⁰ Ez a gyűjtemény átveszi Vajda antológiájából Weöres néhány fordítását: a Caedmon-himnusz, Baeda halotti énekét és az *Elene* pár sorát. Ugyancsak szerepel benne egy *Beowulf* részlet, ám ez nem Weöres, hanem Dybas Tihamér tolmácsolásában.

⁶ HALÁSZ Gábor (szerk.): *Az angol irodalom kincsesháza*, Budapest, Athenaeum, 1942.

⁷ Caedmon egyike annak a két óangol költőnek, akit név szerint ismerünk. A korai kritikusok igyekeztek minél több költeményt a nevéhez kötni, és az ő munkájának illetve hatásának betudni. A mai álláspont szerint mindössze a „Caedmon himnusza” címen ismert kilenc soros költeményt tulajdoníthatjuk neki több-kevesebb biztonsággal.

⁸ *The Seafarer*, Weöres fordításában „A tengeri hajós”.

⁹ HALÁSZ Gábor: i. m. 766.

¹⁰ GAAL György (szerk.): *Tenger és alkonyég között: Angol költők antológiája*, Tanulók Könyvtára, Kolozsvár-Napoca, Dacia Könyvkiadó, 1978.

Magyarországon a következő jelentős antológia az 1986-os *Klasszikus angol költők*, amely egyben az óangol versfordítások máig legjelentősebb gyűjteménye.¹¹ Ez szintén átvett fordításokat Vajda korábbi antológiájából, és újakkal egészítette ki. Megtaláljuk benne Károlyi Amy 1960-ban már közölt két fordítását és a Weöres által fordított *Beowulf*-részletet illetve elégiát. Emellett szerepel benne Weöres-től egy *Genesis*-részlet és „A brunanburh-i csata” fordítása, további négy részlet a *Beowulf*-ból Képes Júlia és András T. László fordításában, és Képes Júlia még számos fordítása, egy részlet a *Genesis*-ből, egy a „Judith” című költeményből, továbbá „A fönix” című vers és két rejtvény fordítása. Ebben a gyűjteményben szerepel először Tellér Gyula fordításában az egyik legkülönlegesebb óangol vers, az „Álom a keresztfáról” is.

2000-ben a Magyar Könyvklub adott ki újabb antológiát Kappanyos András szerkesztésében *Angol költők antológiája* címmel.¹² A gyűjtemény óangol része mindössze két versből áll, az egyik Weöres már több helyen közölt *Beowulf*-részlete, amihez egy újdonság társul, Hamvai Kornél fordítása a *The Ruin* („A rom”) című elégiáról.

A 2000-es években további óangol versfordításokat adtak ki a Bánki Éva által szerkesztett tematikus kötetekben. 2004-ben jelent meg *A tavaszidő édessége: Válogatás a középkor nyugat-európai szerelmi költészetéből*,¹³ amelybe bekerült a két óangol „női elégia”, a *The Wife's Lament* („A feleség panasza”) és a *Wulf és Eadwacer* (ezzel nagyjából ki is merül az, amit az óangol korban „szerelmi költészetnek” nevezhetünk). A 2006-ban kiadott *Udvariatlan szerelem: A középkori obszcén költészet antológiája*¹⁴ pedig két sikamlósabb rejtvényt közöl Vaskó Péter fordításában.

A felsoroltakon kívül néhány további verset és versrészletet találunk Weöres Sándor összegyűjtött műfordításainak második kötetében, különböző irodalmi folyóiratokban és a Géher István tiszteletére készült két kötetben (lásd a részletes jegyzéket). Az *Orpheus Noster* jelen számának Műhely rovata két, eddig publikálatlan szöveget közöl, a *Beowulf* egy részletét és a *Wulf és Eadwacer* című elégia egy új fordítását.

Versforma és nyelvezet

E rövid áttekintésnek nem célja a magyar fordítások és a fordítók által alkalmazott stratégiák részletes elemzése, csupán néhány általános észrevételt szeretnék tenni a fordítások formahűsége és nyelvezete kapcsán.

¹¹ SZENCZI Miklós – KÉRY László – VAJDA Miklós (szerk.): *Klasszikus angol költők a középkortól a XX. századig* I, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1986.

¹² KAPPANYOS András (szerk.): *Angol költők antológiája*, Budapest, Magyar Könyvklub, 2000.

¹³ BÁNKI Éva (szerk.): *A tavaszidő édessége: Válogatás a középkor nyugat-európai szerelmi költészetéből*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2004.

¹⁴ BÁNKI Éva – SZIGETI Csaba (szerk.): *Udvariatlan szerelem: A középkori obszcén költészet antológiája*, Budapest, prae.hu, 2006.

Az óangol költemények versformája az ún. *alliterative meter*, azaz alliteráló versmérték.¹⁵ Ez ütemhangsúlyos verselést jelent, soronként négy főhangsúllyal, a második és harmadik ütem között cezúrával. A felsorokat alliteráció köti össze, mégpedig oly módon, hogy az első (a) félsor első, második vagy mindkét hangsúlya alliterál a második (b) félsor első (azaz a sor harmadik) hangsúlyával. A harmadik ütem tehát kötelezően részt vesz az alliterációban, míg a sor negyedik hangsúlya soha. A magánhangzók szabadon alliterálnak egymással. Bár a magyar költészettől sem idegen az ütemhangsúlyos verselés, jelentős különbség, hogy az óangolban a szótagszám nem kötött, a hangsúlytalan szótagok száma bármennyi lehet, és a sor két felének nem kell egymással szimmetrikusnak lennie. További különbség, hogy az óangolban nincsenek rímek (kevés kivételtől eltekintve, azonban ezek is alliteráló versmértékben íródtak, a rím csupán további díszítőelem).

Ez a sajátos versforma, amely idegenül hatott a rímeken és klasszikus időmértéken nevelkedett költők és fordítók számára, szintén hozzájárulhatott az óangol versek viszonylagos magyarországi népszerűtlenségéhez. A 19. századi és 20. század eleji tudósok és irodalmárok a koraközépkori angol költészet szokatlanságát, idegenszerűségét hiányosságként és alacsonyabb rendűségként értékelték, a klasszikus irodalom szabályait kérték számon a műveken, amelyeknek azok nyilvánvalóan nem feleltek meg. Jellemzően inkább irodalomtörténeti kuriózumként kezelték a költeményeket, mintsem saját jogukon értékes, saját esztétikával rendelkező irodalmi alkotásokként. Babits Mihály például így ír általában a koraközépkori költők és konkrétan a *Beowulf* kapcsán: „A szótagok hosszúságát és rövidegét nem jól érezte meg barbár fülük; lelkükben egy másik, vadabb zene zenélt, a saját durva nyelvük, gyermekkorukban hallott törzsi énekek zenéje. [...] A világirodalmon még mintegy kívül állnak ezek a költemények. Kvalitásuk valami nyers és durva erő; mértéket és rímet nem ismernek, csak primitív prózaritmust, alliterációt”.¹⁶

Ez a leereszkedő szemlélet azonban nemcsak a modern, művelt ember lenézése a régi korok szerzőivel szemben. Geoffrey Chaucer 14. századi költőt szokás Dryden nyomán „az angol költészet atyjának” nevezni. Ez a megnevezés szintén azt sugallja, hogy Chaucer előtt nem létezett értékelhető angol nyelvű költészet. Maga Chaucer pedig a következő szavakat adja egyik szereplője szájába leghíresebb művében, a *Canterbury mesék*ben az Anglia északi részén épp az ő korában újjáéledő alliteráló költészetéről: „Én itt születtem, déli tájakon, / a »rút rém ront rá« vers nem áll a számra”¹⁷ [saját fordítás].

Az óangol költészet magyar fordítói többé-kevésbé betartják az alliteráló költészet szabályait. A formához a *Beowulf*ot fordító Szegő György nyúl a legszabadabban, aki az alliterációt szándékosan nem szigorú követelményként, inkább díszí-

¹⁵ Lásd pl. CASSIDY, F. G. – RINGLER, Richard N. (szerk.): *Bright's Old English Grammar and Reader*, 3rd ed., Fort Worth, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers, 1971, 274–288.

¹⁶ BABITS Mihály: *Az európai irodalom története*, Budapest, Nyugat Kiadó és Irodalmi Rt., 1934, 148–149.

¹⁷ „But trusteth wel, I am a Southern man, / I kan nat geeste 'rum, ram, ruf' by lettre”.

tésként kezeli. Fordításában bőséggel találhatunk olyan sorokat, amelyek pontosan követik az óangol alliterációs képletet, pl. „dühvel dobta le díszes markolatú” (1530. sor) vagy „förtelmes ellenét a földhöz vágta” (1539. sor). Szegő ugyanakkor olyan sorokat is alkalmaz, ahol csak az első félsoron belül szerepel alliteráció: „Vedd védelmedbe zsenge hadamat” (1479. sor), vagy csak a második félsoron belül: „tündöklő lángja vígan világlott” (1516. sor), de találhatunk példákat olyan sorokra is, ahol a két félsor különbözőképpen alliterál: „fáradtan földre bukott a bajnok” (1543. sor), vagy éppenséggel egyáltalán nincs alliteráció: „A legerősebb vitéz hirtelen megbotlott” (1542. sor).

A többi fordító kevésbé szabadon játszik a formával, mint Szegő, de például Weöres „A tengeri hajós”-fordításában is megfigyelhetünk olyan sorokat, amelyek megszegik a végalliteráció tilalmát (azaz a sor negyedik hangsúlya is alliterál): „keserű gyötrelmet lelkemben győzve” (4. sor), vagy amelyekben nem találunk alliterációt: „veszély hajlékában sok kint túrva” (5. sor).

A forma szempontjából a fordítók közül Hamvai Kornél követi legpontosabban az eredeti szerkezetét. „A rom” című vers magyarítása igazi fordítói bravúr: a legtöbb sorban mindhárom lehetséges hangsúly alliterál (a 2. sorban a már említett magánhangzó-alliterációt láthatjuk):

Kevély e kőfal – kárhozatra vetve!
 Elhagyott erőd, mit óriás emelt!
 Tetői törve, tornya romokban,
 zúzott zárjain zúzmara sápad,
 szélnek szegülő szirtje leroskadt,
 korhad a kortól.
 (1–6b)

Ugyanakkor Hamvai sem kerüli el teljesen a végalliterációt, mint például a vers 11. sorában: „orkánvert orma homokba omlott”.

A forma mellett az angolszász kultúrára jellemző kifejezések fordítása is kihívást jelent. A fordítónak döntenie kell, hogy megtartja és esetleg magyarázza az idegen fogalmakat, vagy az olvasó számára ismerősebb kifejezéssel helyettesíti. Dybas Tihamér *Beowulf*-fordításában¹⁸ például „Hygelac thánj”-nak fordítja az óangol „Higelaces ðegn”¹⁹ félsort (fordítás 18. sor, *Beowulf* 1574. sor), a kötet végi „Jegyzet-szótár” pedig – tévesen – a „dán törzsfőnök” magyarázatot adja a „thán” szóra.²⁰ Szegő György nem használja a „thán” szót, a fenti félsort „Hygelac harcosá”-nak fordítja (1571. sor), a kifejezés további két előfordulásakor pedig a „Hygelac egy hős harcosa” (194. sor) illetve a „Hygelac vad hőse” (fordítás 2976. sor, *Beowulf* 2977. sor) megoldást alkalmazza. Szegő egyes tulajdonneveket is lefordít, így például

¹⁸ GAAL György: i. m. 51.

¹⁹ Ahol a Higelac egy király neve, a ðegn pedig a 'szolga; követő, harcos' jelentésű óangol szó.

²⁰ Uo. 438.

Heorot, a dán királyi csarnok „Szarvas-terem” (593. sor) illetve „Szarvas-csarnok” (992. sor) lesz a fordításban, a *Wedermearc* 'a wederek földje' (*Beowulf* 298. sor) kifejezés pedig „Viharvidék” (296. sor) és „Viharföld” (pl. 341. sor) alakokban szerepel, ami meseszerű ízt kölcsönöz a magyar szövegnek.

Érdekes megoldást választ Weöres Sándor a „Harc Grendel anyjával” címen megjelent *Beowulf*-részletben.²¹ Ebben az epizódban Beowulf alászáll a tó mélyére, hogy megküzdjön az emberevő Grendel (névtelen) anyjával, aki elragadta és megölte a dán király egyik tanácsosát. Weöres több ízben is a „hydra” szót használja Grendel anyjára (fordítás 25., 28. és 49. sor²²), vagyis a víz alatti ellenséget egy teljesen más kultúra szörnyével azonosítja – valószínűleg feltételezve, hogy ez többet mond olvasói számára.

Magyarra fordított óangol költemények jegyzéke

A jegyzéket nem a megjelenések időrendje szerint, hanem tematikusan állítottam össze, a bevezetőben felvázolt műfaji csoportosítást követve. Egyes esetekben szükségesnek tartottam megadni a költemények közismert angol címét is, mivel a fordítások különböző címmel jelentek meg. További nehézséget okoz, hogy a hosszabb versek részleteinek az eredetiben nincs önálló címe, és kiadástól függően ugyanaz a fordítás különböző címeken (vagy akár cím nélkül) jelenhetett meg. Az utolsó, „Rövid versek” megjelölésű szakaszban azok a versek szerepelnek, amelyek egy csoportba sem sorolhatóak be, vagy az adott csoportból csak egy versnek létezik magyar fordítása (így „A brunanburh-i csata” vagy a „Ráolvasás kelésre” esetében).

A jegyzék kizárólag a nyomtatásban megjelent versfordításokat tartalmazza, tehát nem szerepelnek benne sem az elektronikus felületeken közzétett szövegek, sem az esetleges prózafordítások.²³ Ugyancsak hiányzik belőle a jelen lapszám Műhely rovatában közölt két fordítás.

²¹ A kiadásokat lásd a részletes jegyzékben.

²² A 25. és 49. sorok óangol eredetijében nem szerepel olyan főnév, amely megfelelhetne a hydrának, míg a 28. sorban található „hydra-birodalmát” az eredetiben „ælwihtra eard” (1500. sor), azaz 'idegen teremtmények/szörnyek birodalma'.

²³ Így például „A maldoni csata” prózafordítása (ford. Novák György. *Vikingek az Angolszász Krónikában*, Documenta Historica 31, Szeged, JATE Történelem Diákkör, 1997, 56–60), vagy J. R. R. Tolkien posztumusz kiadott *Beowulf*-fordítása (*Beowulf: Fordítás és kommentár*, Budapest, Európa, 2015). Mindkét itt említett prózafordítás magyar változata mai angol nyelvű szövegek alapján készült.

Beowulf

Teljes fordítás:

Beowulf, ford. Szegő György, Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Anglisztika Tanszék, 1994.

Részletek:

„Scyld király tengeri temetése”, ford. Képes Júlia. In Szenczi Miklós – Kéry László – Vajda Miklós (szerk.): *Klasszikus angol költők a középkortól a XX. századig I*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1986, 5–6; Szlukovényi Katalin (szerk.): „*úgyse hiába*”: *Emlékezések és tanulmányok a műhelyalapító Géber István tiszteletére*, Budapest, ELTE Eötvös József Collegium, 2013, 114.

„Grendel barlangja”, ford. Képes Júlia. In *Klasszikus angol költők I*, 6.

„Harc Grendel anyjával”, ford. Weöres Sándor. In Vajda Miklós (szerk.): *Angol költők antológiája*, A világirodalom gyöngyszemei, Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1960, 54–58; *Klasszikus angol költők I*, 7–10; Kappanyos András (szerk.): *Angol költők antológiája*, Budapest, Magyar Könyvklub, 2000, 7–10; Weöres Sándor: *Egybegyűjtött műfordítások II.: Nyugati költők*, Budapest, Helikon, 2012, 21–24.

„Beowulf harca Grendel anyjával, a tengeri farkassal”, ford. Dybas Tihamér. In Gaal György (szerk.): *Tenger és alkonyég között: Angol költők antológiája*, Tanulók Könyvtára, Kolozsvár-Napoca, Dacia Könyvkiadó, 1978, 51–54.

[Beowulf harca Grendel anyjával], ford. Miklós Ágnes Kata és Nagy Andrea. *Korunk*, XXVIII, 2017/7. 4–6.

„Beowulf utolsó harca a sárkánnyal”, ford. András T. László. In *Klasszikus angol költők I*, 10–12.

„Beowulf búcsúja”, ford. András T. László. In *Klasszikus angol költők I*, 12–14.

„Beowulf temetése”, ford. Miklós Ágnes Kata és Nagy Andrea. In „*úgyse hiába*”, 115–116.

Vallásos költemények

The Dream of the Rood:

„Álom a keresztfáról”, ford. Tellér Gyula. In *Klasszikus angol költők I*, 25–30.

„A keresztfá álma” (részlet), ford. Weöres Sándor. In *Egybegyűjtött műfordítások II.*, 31.

„A keresztfá álma”, ford. Miklós Ágnes Kata és Nagy Andrea. *Prae*, 2002/1–2, 159–162.

Genesis (részletek):

„Az angyalok bukása”, ford. Szász Béla. In Halász Gábor (szerk.): *Az angol irodalom kincsesbáza*, Budapest, Athenaeum, 1942, 9–11.

„A Sátán monológja”, ford. Weöres Sándor. In *Klasszikus angol költők I*, 19; *Egybegyűjtött műfordítások II.*, 35.

„Ádám és Éva a bűnbeesés után”, ford. Képes Júlia. In *Klasszikus angol költők I*, 20.

„Caedmon himnusza”, ford. Weöres Sándor. In *Angol költők antológiája (1960)*, 65; *Tenger és alkonyég között*, 54; *Egybegyűjtött műfordítások II.*, 28.

„Heléna” [*Elene*, részletek], ford. Weöres Sándor. In *Angol költők antológiája (1960)*, 66–67; *Tenger és alkonyég között*, 55; *Egybegyűjtött műfordítások II.*, 30–31.

„Judit” [*Judith*, részlet], ford. Képes Júlia. In *Klasszikus angol költők I*, 21–22.

„A fönix” [*The Phoenix*, részlet], ford. Képes Júlia. In *Klasszikus angol költők I*, 23–24.

Elégiák

The Seafarer:

„A hajós” (részlet), ford. Végh György. In Trencsényi-Waldapfel Imre (szerk.): *Világirodalmi antológia II*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1952, 146.; Lutter Tibor (szerk.): *Angol irodalom*, Világirodalmi antológia a középiskolák számára 4, Budapest, Tankönyvkiadó, 1960, 3–4.

„A tengeri hajós”, ford. Weöres Sándor. In *Angol költők antológiája (1960)*, 59–63; *Klasszikus angol költők I*, 15–18; *Egybegyűjtött műfordítások II.*, 24–27.

„A rom” [*The Ruin*], ford. Hamvai Kornél. In *Angol költők antológiája (2000)*, 10–12.

The Wife's Lament:

„A feleség panasza” (részlet), ford. Végh György. In *Világirodalmi antológia II (1952)*, 147.

„Szomorú magamról...”, ford. Miklós Ágnes Kata és Nagy Andrea. In Bánki Éva (szerk.): *A tavaszidő édessége: Válogatás a középkor nyugat-európai szerelmi költészetéből*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2004, 499–500.

„Wulf és Eadwacer”, ford. Képes Júlia. In *A tavaszidő édessége*, 498; Pikli Natália (szerk.): *Kinek teszél milyen hitet: Ünnepi kötet Geber István 70. születésnapjára*, Budapest, ELTE BTK Angol-Amerikai Intézet, 2010, 100.

„Wulf és Eadwacer”, ford. Miklós Ágnes Kata és Nagy Andrea. In *Kinek teszél milyen hitet*, 99.

Rejtvények

„A hattyú”, ford. Károlyi Amy. In *Angol költők antológiája (1960)*, 53; *Klasszikus angol költők I*, 31–32.

„Tengeri vihar”, ford. Képes Júlia. In *Klasszikus angol költők I*, 31.

„Jég”, ford. Képes Júlia. In *Klasszikus angol költők I*, 32.

„Kulcs”, ford. Vaskó Péter. In Bánki Éva – Szigeti Csaba (szerk.): *Udvariatlan szerelem: A középkori obszcén költészet antológiája*, Budapest, prae.hu, 2006, 235.

„Hagyma”, ford. Vaskó Péter. In *Udvariatlan szerelem*, 235.

Rövid versek

„A brunanburh-i csata”, ford. Weöres Sándor. In *Klasszikus angol költők I*, 33–35; *Egybegyűjtött műfordítások II.*, 32–34.

„A sír”, ford. Károlyi Amy. In *Angol költők antológiája (1960)*, 68–69; *Klasszikus angol költők I*, 36.

„Baeda halotti éneke”, ford. Weöres Sándor. In *Angol költők antológiája (1960)*, 64; *Tenger és alkonyég között*, 54; *Egybegyűjtött műfordítások II.*, 29.

„Ráolvasás kelésre”, ford. Képes Júlia. In *Klasszikus angol költők I*, 37.

Rezümé

Az óangol költészet javarészt ismeretlen Magyarországon, a legtöbb versnek egyáltalán nem létezik magyar fordítása. A magyar olvasóközönség elsősorban a Beowulfot ismerheti, amelynek teljes fordítása mellett több részlete is megjelent magyarul, a rövidebb versek közül pedig főként elégiák és rejtvények fordításával találkozhat. A fordítások többsége angol irodalmi-költészeti antológiákban jelent meg, a fordítók között olyan neves költőket és műfordítókat találunk, mint Weöres Sándor vagy Károlyi Amy. A jelen tanulmány célja a nyomtatásban eddig megjelent fordítások rövid áttekintése és részletes jegyzékének elkészítése.

Kulcsszavak

Óangol irodalom, óangol költészet, műfordítás, *Beowulf*, elégiák, *The Dream of the Rood*, *The Seafarer*, *The Wife's Lament*, *Wulf and Eadwacer*, *Genesis*, *Elene*, *Judith*, *Caedmon's Hymn*, Caedmon, Beda Venerabilis, Weöres Sándor, Károlyi Amy, András T. László, Tellér Gyula, Szegő György, Képes Júlia

Abstract

Hungarian translations of Old English Poetry

Old English poetry is very little known in Hungary. Most of the corpus remains untranslated to the present day, although many of the translations that do exist were made by renowned Hungarian poets and literary translators, such as Sándor Weöres. Beowulf is the best represented among the translations, as it has a complete verse translation published in 1994, and several excerpts have also been translated by various authors. Further translations include some of the elegies and riddles, as well as The Battle of Brunanburh, The Dream of the

Rood and Caedmon's Hymn, but very little of Old English religious poetry in general. The aim of the present article is to present a brief overview of the history of translating Old English poems into Hungarian, and to provide a comprehensive list of all published verse translations.

Keywords

Old English literature, Old English poetry, verse translations, *Beowulf*, elegies, *The Dream of the Rood*, *The Seafarer*, *The Wife's Lament*, *Wulf and Eadwacer*, *Genesis*, *Elene*, *Judith*, *Caedmon's Hymn*, Caedmon, the Venerable Bede, Sándor Weöres, Amy Károlyi, László András T., Gyula Tellér, György Szegő, Júlia Képes